

УДК 35.072.81

К. В. Пивоваров,
к. держ. упр., докторант, Академія муніципального управління

АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ОСНОВНИХ ОРГАНІВ ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

К. Pivovarov,
PhD., PhD Academy of Municipal Management

ASPECTS OF MAJOR OF INTERNAL AND EXTERNAL STATE FINANCIAL CONTROL

Встановлено, що створення організаційно-функціональної системи зв'язків між незалежними органами фінансового контролю дозволить вирішити проблему дублювання, знизити витрати на проведення контрольних заходів, забезпечити цілісність системи. Доведено доцільність закріплення у законодавчих актах системного взаємовідношення між органами фінансового контролю. Зроблено висновок, що відсутність налагодженого механізму державного фінансового контролю робить негативний вплив на ефективність функціонування всієї структури державної влади, що створює сприятливі умови для процвітання корупції — основної больової точки України.

It is established that the creation of organizational and functional system of relations between independent financial control bodies will solve the problem of duplication, reduce costs of control measures to ensure the integrity of the system. The expediency of securing legislation systematic relationship between financial control bodies. It is concluded that the lack of an established mechanism of state financial control have a negative impact on the efficiency of the entire structure of the government, which creates favorable conditions for corruption — the main pain point of Ukraine.

Ключові слова: аспекти діяльності основних органів внутрішнього та зовнішнього державного фінансового контролю, роль органів державного фінансового контролю.

Key words: aspects of the main organs of internal and external state financial control, the role of the state financial control.

ВСТУП

Останнім часом в Україні велику увагу стали приділяти питанням організації дієвого механізму державного фінансового контролю. Пояснюється це не тільки формуванням ринкових відносин, але і певною мірою втратою керованості та контрольованості фінансових потоків як на державному рівні так і на місцях, що стало особливо відчутно в останні роки. Загальноприйнято поділяти національний контроль на дві групи — публічний і непублічний. В системі публічного контролю найважливіша роль відводиться державному контролю, який поряд з недержавним, є найважливішою сферою

людської діяльності. Державний зовнішній фінансовий контроль здійснюється установами, які створені у формі юридичної особи, тобто володіють функціональною та організаційною незалежністю. Окремі питання ролі фінансового контролю в економічному розвитку країні досліджувались як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями такими, як: В. Авер'янов, Т. Коломоєць, В. Міщенко, Є.В. Мних, Н.І. Рубан, М.І. Сивульський, І.Б. Стефанюк. Контрольні органи як інститут державного фінансового контролю формувалися в різних соціально-економічних та інституційних умовах, що обумовило і певні відмінності у їх статусі, результативності та

ступені впливу на соціально-економічні процеси, що відбуваються в країні. Дослідження компетенції державних органів у сфері фінансового контролю дозволить виявити проблеми, які виникають у процесі їх діяльності та шляхи їх вирішення. Таким чином, можна домогтися вдосконалення та підвищення ефективності фінансової діяльності держави в цілому і державного фінансового контролю зокрема, в процесі здійснення структурних перетворень у країні.

РЕЗУЛЬТАТИ

На сьогодні створення контрольних органів не є даниною моді, і навіть не веління часу, це адекватна відповідь держави на існуючу економічну ситуацію. Розглянемо основні органи державного фінансового контролю в Україні, їх завдання та роль в структурному перетворенні країни.

Згідно з чинним українським законодавством вищим органом державного фінансового контролю є Рахункова палата. Рахункова палата функціонує з 1997 року і є постійно діючим органом зовнішнього державного фінансового контролю, що будує свою діяльність на основі принципів законності, плановості, об'єктивності, незалежності та гласності [1]. Конституція України, визначає статус Рахункової палати як органу, що діє від імені Верховної Ради України і здійснює контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням (Стаття 98). Основними завданнями Рахункової палати в сфері контролю є: організація і здійснення контролю за своєчасним виконанням видаткової частини Державного бюджету України, витрачанням бюджетних коштів, у тому числі коштів загальнодержавних цільових фондів, за обсягами, структурою та їх цільовим призначенням; здійснення контролю за утворенням і погашенням внутрішнього і зовнішнього боргу України, контроль за фінансуванням загальнодержавних програм; контроль за дотриманням законності щодо надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України та ін [2].

Наступним основним органом державного фінансового контролю є Верховна Рада України, контрольні повноваження якої можуть реалізуватися безпосередньо нею, через Рахункову палату; Комітет Верховної Ради з питань бюджету та через спеціально створені тимчасові контрольні або слідчі комісії. Основними повноваженнями Верховної ради України у сфері контролю є: здійснення парламентського контролю відповідно до Конституції; контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу та за використанням резервного фонду; контроль за станом виконання Державного бюджету. Верховна Рада України здійснює контроль за діяльністю Рахункової палати щодо виконання нею повноважень визначених Конституцією України. Глава 17 стаття 109 Бюджетного кодексу України визначає повноваження комітету Верховної Ради з питань бюджету. Основними законодавчими актами, на основі яких здійснюється контроль Верховної Ради України є: Конституція України; Закон України "Про комітети Верховної Ради

України"; ЗУ "Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України", Бюджетний кодекс України [3].

Одним з основних органів державного внутрішнього контролю є Державна фінансова інспекція. Органи Державної фінансової інспекції України здійснюють незалежний державний фінансовий контроль від імені виконавчої гілки влади і забезпечують реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю. Держфінінспекція України відповідно до покладених на неї завдань: здійснює державний фінансовий контроль за: 1) використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, дотриманням законодавства про державні закупівлі; діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, 2) виконанням функцій з управління об'єктами державної власності; цільовим використанням коштів державного і місцевих бюджетів; цільовим використанням і своєчасним поверненням кредитів (позик), 3) за проведенням внутрішньої контрольно-ревізійної роботи у структурі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та ін.

Міністерство фінансів є центральним органом державної виконавчої влади, який має специфічні функції внутрішнього фінансового контролю та підпорядковується Кабінету міністрів України. Основними завданнями в сфері контролю Мінфіну є: нагляд і перевірка стану діяльності суб'єктів державного фінансового контролю; аналіз сучасної економічної і фінансової ситуації в Україні; розробка та впровадження єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Державна казначейська служба України є центральним органом державної виконавчої влади. Основні повноваження Державної казначейської служби України регулюються статтею 112 Бюджетного Кодексу та Положенням про Державну казначейську службу України, затвердженого Указом Президента України від 13.04.2011 № 460/2011. Основними повноваженнями Державної казначейської служби в сфері контролю є: 1) ведення бухгалтерського обліку всіх надходжень і витрат державного бюджету та місцевих бюджетів, складанням та поданням фінансової і бюджетної звітності; 2) контроль за бюджетними повноваженнями при зарахуванні надходжень бюджету; 3) контроль за відповідністю кошторисів розпорядників бюджетних коштів показникам розпису бюджету; 4) контроль за відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів відповідним бюджетним асигнуванням, паспорту бюджетної програми (у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі); 5) контроль відповідності платежів взятим бюджетним зобов'язанням та відповідним бюджетним асигнуванням.

Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Основним завданням Антимонопольного комітету України у сфері контролю є: здійснення державного контролю за дотриманням за-

конодавства про захист економічної конкуренції, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; контроль за концентрацією та узгодженими діями суб'єктів господарювання; контроль за регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій. Особливості спеціального статусу Антимонопольного комітету визначаються Законом України "Про Антимонопольний комітет України" та іншими актами законодавства.

Також можна виділити органи внутрішнього державного контролю, які контролюють окремі сфері. Так, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, контролює стан розвитку економіки країни, проводить аналіз стану конкурентоспроможності національної економіки, визначає напрями діяльності і розробляє заходи щодо підвищення її рівня; готує в установленому законодавством порядку прогноз зведеного балансу фінансових ресурсів України; проводить аналіз впливу інструментів валютно-курсової, грошово-кредитної політики на розвиток економіки, розробляє пропозиції щодо підвищення ефективності їх використання для досягнення економічного зростання; здійснює контроль за виконанням суб'єктами управління функцій з управління об'єктами державної власності шляхом проведення єдиного моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності державні закупівлі.

Існує проблема дублювання функцій та посилення взаємодії між Державним казначейством України, Фінансовою інспекцією та Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, що негативно впливає на ефективність фінансового контролю.

Податковий та митний контроль здійснює Державна фіскальна служба України, яка контролює своєчасність подання платниками податків та єдиного внеску передбаченої законом звітності, своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків і зборів, єдиного внеску, митних та інших платежів; здійснює контроль за дотриманням податкового і митного законодавства, законодавства щодо трансфертного ціноутворення, законодавства щодо адміністрування єдиного внеску та ін.

Національний банк України, здійснює банківське регулювання та нагляд; здійснює валютний контроль за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення валютних операцій; аналізує стан грошово-кредитних, фінансових, цінних та валютних відносин; здійснює нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків.

В окремих сферах фінансового ринку також здійснюють контрольні функції такі організації: Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку (контроль за ринком цінних паперів), Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг (контроль за діяльністю небанківських фінансових установ), Пенсійний фонд, Фонд державного майна та інші.

Незважаючи на значну кількість контрольних органів актуальним залишається питання: яким має бути цей контроль, яка місія контрольних органів і на

яких основних принципах має будуватися їх робота. Фінансовий контроль не повинен бути тотальним, надлишковим, при цьому бажано, щоб всі напрямки діяльності, в яких задіяні державні або місцеві фінанси були з певною періодичністю притягнуті до контролю. Контрольні органи не в останню чергу створені для забезпечення користувачів повною та об'єктивною інформацією про використання бюджетних коштів та розпорядження громадським майном, і це також буде додатковою підставою для максимального висвітлення результатів контрольної діяльності. Державний контроль як функція державного управління не повинен бути пов'язаний з політичною системою держави. Він завжди притаманний будь-якій державі, що прагне забезпечити реалізацію законів та охорону державних інтересів. У той же час має значення те, які цілі і механізми контролю існують, наскільки він допомагає стійкості інститутів держави, забезпечення прав і свобод громадян, прогресивному соціально-економічному розвитку. В даний час відбувається процес розширення демократизму, що призводить до делегування все більших прав нижчестоящим органам. Цей процес об'єктивно вимагає посилення відповідного контролю зверху.

ВИСНОВКИ

Складні соціальні взаємозв'язки, наявність різноманітних, часто суперечливих суспільних потреб іноді створюють умови, при яких деформується процес виконання прийнятого рішення і заплановані результати не досягаються. Таким чином, дійсний і всеосяжний контроль в процесі виконання рішень необхідний і в міру ускладнення самого процесу державного управління, коли повинна об'єктивно підвищуватись роль контрольних структур, здатних забезпечувати його дієвість. Для підвищення якості фінансового контролю необхідно також домогтися високої техніко-технологічної оснащеності його проведення та відповідного класу фахівців.

Література:

1. Офіційний сайт Рахункової палати України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index>
2. Закон України "Про рахункову палату" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/315/96-вр>
3. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

References:

1. Official site of the Accounting Chamber of Ukraine, available at: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index> (Accessed 08 July 2015).
2. The Law of Ukraine (1996), "On the Accounting Chamber", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/315/96-вр> (Accessed 10 July 2015).
3. The Law of Ukraine (2010), "Budget Code of Ukraine", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (Accessed 10 July 2015).

Стаття надійшла до редакції 12.07.2015 р.